

GLOBALT VALG 2013

EN ANALYSE AV DE NORSKE STORTINGSPARTIENES PARTIPROGRAM

Av Ingrid Stolpestad

Valget 9. september handler om mer enn Norge. Hvilke norske partier som velges inn på Stortinget, får konsekvenser for utvikling i fattige land. Derfor ønsker Kirkens Nødhjelp å sette utvikling og klima på dagsorden i forbindelse med stortingsvalget 2013.

I denne rapporten evaluerer vi programmene til samtlige stortingspartier med et særlig blikk på klima-, bistands- og utviklingspolitikken. Formålet med rapporten er å analysere hvordan politikken til ulike norske partier vil påvirke mennesker i andre deler av verden.¹

METODE

Rapporten evaluerer partiprogrammenes samlede bistands- og utviklingspolitikk. Vi har vurdert utviklingspolitikken deres langs åtte hovedparametere (listet opp under). Dette er temaer som Kirkens Nødhjelp mener er sentrale for utvikling og fattigdomsbekjempelse i verden, og en norsk regjering har muligheten til å ta konkrete grep som kan bidra positivt innen hvert tema. Disse temaene samsvarer med innspillene som Kirkens Nødhjelp har gitt til partiene i programprosessen (se Vedlegg 1 for Kirkens Nødhjelps innspill til partiprogrammene).

1) Samstemthet

Bistand er nødvendig, men langt fra tilstrekkelig for å oppnå utvikling. Derfor er samstemthet i norsk politikk avgjørende. Samstemthet vil si å bidra til at all norsk politikk ovenfor fattige land må trekke i samme retning – enten det gjelder handelspolitikk, bistand, miljøpolitikk eller helsepolitikk, for å nevne noe. Gitt en slik forståelse av samstemthet omhandler utviklingspolitikk altså all politikk som påvirker levevilkårene for mennesker i utviklingsland. Politiske virkemidler som påvirker utviklingsland skal støtte opp om hverandre, og motvirke at vi gir med den ene hånden og tar med den andre.

2) Våpeneksport

Hvert år mister om lag 740.000 mennesker livet som følge av væpnet vold. De aller fleste bor i utviklingsland. Væpnet vold er et stort hinder for utvikling og fattigdomsbekjempelse. Norske våpen kan ende opp i land med krig, borgerkrig, der krig truer eller hvor grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal rett brytes. Kirkens Nødhjelp mener at

¹ Vi har tatt for oss partiprogrammene til de partiene som sitter på Stortinget i inneværende stortingsområde. Dette betyr at det det kan komme partier på Stortinget etter høstens valg som ikke er inkludert i denne rapporten. Imidlertid publiserer stortingspartiene programmer som har en lengde og et detaljnivå som gjør at de i større grad lar seg sammenlikne enn partier utenfor Stortinget - særlig på temaene som er aktuelle her. Dette er grunnen til at f eks Rødt og Miljøpartiet De Grønne ikke er inkludert her.

Norge må jobbe for å skjerpe kontrollen over norsk våpeneksport, og jobbe for å sikre kontroll internasjonalt.²

3) Klima og energi

Klimautfordringene er en av vår tids største utfordringer. I dag rammes de fattige landene hardest. Klimaforskningen viser at vi må redusere verdens samlede klimagassutslipp med mer enn 80 prosent i løpet av noen få tiår for å unngå de verste konsekvensene. Det er de rike landene med det største historiske ansvaret og størst økonomisk handlingsrom som må ta størstedelen av ansvaret med å redusere egne utslipp og finansiere klimatiltak i utviklingsland. Kirkens Nødhjelp mener at Norge både må jobbe for en internasjonal klimaavtale, og være i forkant med å kutte egne utslipp. Både for klodens beste, men også for verdens fattige og fattigdomsbekjempelse, er det helt avgjørende at et parti har ambisiøse, tydelige og klare klimaambisjoner. På bakgrunn av dette ser Kirkens Nødhjelp på god klimapolitikk som en sentral del av god utviklingspolitikk.

4) Handel og matsikkerhet

70 prosent av verdens fattige er bønder som i svært liten grad tjener penger. Derfor anbefaler FN og afrikanske ledere at fattige land får bedre tilgang til rike lands markeder – ikke gjennom frihandel, men gjennom en asymmetrisk handelspolitikk. En asymmetrisk politikk vil innebære at fattige land får tilgang på rike lands markeder, samtidig som de fattige landene kan beskytte egne markeder for rike lands eksport i en oppbygningsfase, slik rike land har gjort. På bakgrunn av dette mener Kirkens Nødhjelp at bærekraftig handel er en nøkkel til utvikling, matsikkerhet og klimakutt. I tillegg trengs bistandsvirkemidler til å styrke bondekooperativer og fagforeninger, sivilsamfunn og andre tiltak for å sikre en mer rettferdig tilgang til jord og andre naturressurser.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Rike land og internasjonale finansinstitusjoner har ved mange anledninger lånt ut penger til autoritære og korrupte ledere i fattige land, og til prosjekter med ingen eller negativ utviklingseffekt. Mye av denne gjelda kan karakteriseres som illegitim gjeld. Til tross for flere internasjonale gjeldsletteinitiativer bruker utviklingslandene omfattende ressurser på gjeldsbetjening. Uten et internasjonalt regelverk vil det være vanskelig å løse dagens gjeldskrise og hindre at det opparbeides ubetalbar og illegitim gjeld i fremtiden. De internasjonale finansinstitusjonene, herunder Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF), har stor innflytelse gjennom betingelsene de stiller ovenfor utviklingsland. Kirkens Nødhjelp mener at Norge må jobbe mot at disse institusjonenes betingelser inneholder krav om privatisering og kutt i offentlige tjenester.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

Den norske stat er en av verdens største finansielle aktører gjennom Statens pensjonsfond utland (SPU). Dette gir Norge et stort forvaltningsansvar. Gode investeringer kan skape gode jobber, og dermed bidra positivt i kampen mot fattigdom. Kirkens Nødhjelp mener at

² Under vårens landsmøter fikk verdens sin første ATT. Mange partiprogrammer nevner nettopp at de vil jobbe for det. Likevel er vi ikke helt i mål. Vi tolker derfor forpliktelser for å jobbe for ATT at de ønsker å fortsette å jobbe for bedre avtaleregulering.

Norge har ansvar for å sikre etisk forvaltning av disse investeringene, samtidig som man bør jobbe for at mer investeres i utviklingsland for å skape arbeid og utvikling.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Ulovlig kapitalflukt er et enormt problem for utviklingsland. For perioden 2000-2008 var den ulovlige kapitalflukten fra utviklingsland beregnet til mellom 725 og 810 milliarder dollar i året. Ulovlig kapitalflukt er det som skjer når selskaper unndrar skatt de egentlig skulle ha betalt til myndighetene. Selskaper bruker skatteparadis blant annet for å unngå å betale skatt de er pliktig å betale til et annet land. Tapt skatt for utviklingsland som følge av intern feilprising og feilfakturering er av Christian Aid anslått til 160 milliarder dollar. Kirkens Nødhjelp mener derfor at Norge må være ledende i kampen mot skatteunndragelse og internasjonalt hemmelighold, som i stor grad skjer gjennom bruk av skatteparadis.

8) Bedre bistand

Selv om gode investeringer, en rettferdig handelspolitikk, satsing på klima og en regulert våpenhandel er kjernemomenter for å oppnå utvikling i fattige land, er bistand fremdeles nødvendig. Det er avgjørende at måten man gir bistand på bidrar til en så god utvikling som mulig. Kirkens Nødhjelp mener at en sentral betingelse for vellykket bistands – og utviklingspolitikk er at utviklingslandene oppnår eierskap til ressursene som er til rådighet, inkludert bistanden. God bistand bør tilpasses prioriteringene til folkevalgte organer i demokratiske land, og sikre at fattige statsborgere og folkevalgte får innsyn og medbestemmelse i hvordan bistand brukes i eget samfunn. Bistandsnivået bør fortsette å være høyt for å finansiere tusenårsmålene og globale fellesgoder – minimum 1 %.

KONKLUSJON

Det er de små partiene som har den beste utviklingspolitikken i dette valget – nærmere bestemt SV, V og KRF. Disse partiene har en vesentlig mer uttalt politikk på flere politiske felt som er relevante for utvikling og har satt seg høyere mål enn det andre partier har. Flere av disse partienes politikk samsvarer med Kirkens Nødhjelps anbefalinger på feltet. I den andre enden av skalaen finner vi Senterpartiet, Frp og Høyre. Disse partiene har ikke en god nok bistands- og utviklingspolitikk, og dermed stort forbedringspotensial på dette området.

Det er kanskje særlig skuffende at Høyre ikke vier mer plass og satte seg høyere utviklingspolitiske mål i partiprogrammet, all den tid partiet dro i gang en debatt om utviklingspolitikk tidligere i 2013. Partiet har riktignok produsert et eget utviklingspolitisk dokument, men det er svært mye av politikken her som ikke gjenspeiles i partiprogrammet, og hverken partiprogrammet eller det utviklingspolitiske dokumentet har tydelige mål og forpliktelser. En særlig utfordring går derfor til Høyre, som det største partiet på borgerlig side, til i større grad å inkludere forpliktende formuleringer på utvikling i sitt neste partiprogram.

Imidlertid må bemerkes at de ulike partiene har ulik lengde på programmet, og de partiene som har lenger programmer kan naturlig nok ta med mer informasjon. Vi har likevel latt det slå positivt ut for vurderingen at partier har prioritert å bruke mye plass på utviklingspolitikk, særlig sett i sammenheng med den totale lengden på programmet. Vi ser at alle partier har kommet med gode utviklingspolitiske tiltak i løpet av den stortingsperioden som er gått – men flere av partiene har valgt å ikke inkludere disse tiltakene i det endelige programmet. Eksempler på dette er Arbeiderpartiets uttalelser om

skatteparadis, eller Høyres tiltak i det utviklingspolitiske dokumentet som ikke reflekteres i det endelige partiprogrammet for kommende stortingsperiode.

Det har også vært vår vurdering av partiprogrammene er det mest relevante grunnlaget for sammenlikning av partienes politikk. Dette fordi det er partiprogrammet som partier går til valg på, og dermed forplikter seg til å jobbe for i Stortinget overfor velgerne. Imidlertid gjør vi et unntak for Høyre, siden de har skrevet et utviklingspolitisk dokument som er vedtatt i stortingsgruppa. Dette vil bli evaluert kort som en egen del i analysen av Høyre.

SV

Partiprogrammet til SV ble vedtatt 17. mars 2013 og er på 134 sider. Programmet finnes her: <http://sv.no/Politikken/Arbeidsprogram>

1) Samstemthet

SV sier i sitt program at "utviklingspolitikk omhandler all politikk som påvirker levevilkårene for mennesker i utviklingsland." (116) Partiet forplikter seg til det de kaller en "konsekvent utviklingspolitikk, " og sier at "Norge skal ta reelle utviklingspolitiske hensyn i all politikk, inkludert i eierskaps-, handels- og forsvarspolitikken" (116). Dette er en forståelse som samsvarer med Kirkens Nødhjelps forståelse av samstemthet. Partiet skriver også at dette må rapporteres på årlig, noe som er positivt. Imidlertid sier programmet ingenting om verken behovet for en uavhengig rapport på samstemthet eller for å opprette en egen avdeling i UD på temaet. Ekstern evaluering av norsk samstemthet er viktig for å hindre bukken og havresekken-problematikk.

2) Våpeneksport

SV har et svært sterkt program på våpeneksport. Partiet ønsker offentlig tilgjengelig merking av ammunisjon, sluttbrukerklæring³ ved alt salg av militært materiell, vil skjerpe inn kravene til samfunnsansvar i det statlige eierskapet i forsvarsindustrien, vil stanse eksport til udemokratiske regimer og vil jobbe for at Norge skal være en pådriver for en sterk Arms Trade Treaty (internasjonal våpenhandelsavtale – ATT). Denne avtalen er nå vedtatt, og vi forutsetter at SV derfor vil fokusere på å jobbe for at denne avtalen følges opp fra norsk side slik at den blir implementert så raskt og så progressivt som mulig (123). Dette er viktige tiltak for å hindre at våpen kommer på avveie.

3) Klima og energi

SV har også et sterkt program på klima og energi. Partiet krever at Norge kutter 40 % av klimagassutslippene innen 2020 (18), og at man jobber for en ny klimaavtale som sikrer at temperaturen på jorda ikke stiger med mer enn to grader. SV anerkjenner også det historiske ansvaret som rike land har for å hindre global oppvarming (17) og ønsker å jobbe for å redusere oljeavhengigheten (14). Kirkens Nødhjelp mener at dette er viktige tiltak som er nødvendige for å møte klimautfordringene vi står overfor på en måte som ivaretar utviklingslandenes interesser.

4) Handel og matsikkerhet

Kirkens Nødhjelps vurdering er at SV er svakere på handel og matsikkerhet enn på andre områder. Partiet anerkjenner utviklingslands behov for handlingsrom (118), noe som er svært viktig for å sikre at fattige land kan bygge opp en egen industri og beskytte jordbruket, slik at de ikke blir utkonkurrert av internasjonale selskaper. Imidlertid sier programmet til SV ingenting om behovet for å legge om landbruksstøtten i en grønnere og mindre produksjonsdrivende retning. De sier også at de vil basere jordbrukspolitikken på matsuverenitet (39), noe som kan ramme fattige land i tilfeller der rike lands ønske om beskyttelse står i motsetning til fattige lands ønske om markedsadgang. Programmet gir heller ingen uttalt støtte til at man må jobbe for et multilateralt rammeverk for handel –

³ En sluttbrukerklæring er en garanti gitt til eksportør om at mottagerlandet er endelig bruker av våpnene. Våpnene skal ikke eksporteres videre uten samtykke fra opprinnelseslandet.

som WTO. Partiet uttrykker imidlertid at man ønsker å vri matimporten fra EU til land i Sør (40). Dette mener Kirkens Nødhjelp er et steg i riktig retning for å sikre økt markedsadgang for utviklingsland, noe som kan øke inntektene til bønder i fattige matproduserende land.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

SV krever at Norge skal fortsette arbeidet for sletting av illegitim gjeld, både i Norge og internasjonalt. I en situasjon der mange fattige land fremdeles sliter med tunge gjeldsbyrder, mener Kirkens Nødhjelp at dette er viktige tiltak for å lette disse gjeldsbyrdene og skape økt økonomisk handlingsrom for fattige land. I tillegg ønsker SV å opprette en internasjonal gjeldsdomstol og en internasjonal gjeldsslettemekanisme. SV krever også demokratisering og økt innsyn i de internasjonale finansinstitusjonene, i tillegg til at lån fra disse ikke skal innebære krav om privatisering og liberalisering (117). SV tar også til orde for at utlån gjennom SPUs investeringer i statsobligasjoner skal omfattes av de etiske retningslinjene og prinsippene for ansvarlig utlån (119). Samlet har SV en politikk på dette feltet som samsvarer svært godt med Kirkens Nødhjelps politikk.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

SV ønsker at mer av oljefondet skal investeres i utviklingsland på en måte som både skaper fordeling og kommer fattige mennesker til gode (119). Kirkens Nødhjelp mener dette vil skape økt verdiskapning og flere arbeidsplasser, noe svært mange fattige land trenger. SV ønsker også et aktivt eierskap og krever at selskaper som oljefondet investerer i skal praktisere åpenhet og ha selskapsrapportering på land for land-nivå, blant annet. Partiet legger også opp til en styrking av Etikkrådet og en utvidelse av Etikkrådets mandat (118 – 119). Samlet har SV en politikk på forvaltningen av oljefondet som samsvarer godt med det Kirkens Nødhjelp mener er god utviklingspolitikk på feltet.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Skatteunndragelse er et enormt problem for utviklingsland, og hindrer finansiering av grunnleggende velferdstjenester. SV ønsker å pålegge flernasjonale selskaper land for land-rapportering og bekjempe skatteparadis. De ønsker videre å "innføre internasjonale finansskatter, herunder en skatt på finanstransaksjoner, til inntekt for globale fellesgoder" (116 – 117). Dette er i tråd med Kirkens Nødhjelps politikk på feltet.

8) Bedre bistand

Kirkens Nødhjelp mener SV har en god bistandspolitikk. Partiprogrammet tar til orde for at Norge skal bruke mer enn 1 % av BNI på utviklingspolitikk, og har som mål at utviklingspolitikken skal bidra til omfordeling. SV ønsker også å øke støtten til sivilsamfunnsaktører i utviklingsland, og krever at norsk bistand skal være i verdenstoppen når det kommer til effekt og å unngå korrupsjon og mislighold (120 – 121). Dette er en bistandspolitikk som samsvarer godt med den bistanden Kirkens Nødhjelp ønsker seg, og vil være en god bistandspolitikk for fattige i fattige land.

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 5

SVs stortingsvalgprogram har en sterk og god bistands- og utviklingspolitikk. Partiet er spesielt gode på bistand, internasjonale skatteforhold, gjeldspolitikk, forvaltning av oljefondet, klima og energi og norsk våpeneksport. Politikken i dette programmet vil imidlertid i liten grad imøtekomme utviklingslands behov for markedsadgang for sine varer på verdensmarkedet. Kirkens Nødhjelp vurderer SVs program for 2013 – 2017 til å være et

jevnt over godt program på områder som er utviklingspolitisk relevante, og gir SV terningkast fem.

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiets partiprogram ble vedtatt på Arbeiderpartiets landsmøte 21. april 2013. Programmet er på 88 sider og finnes her:

http://arbeiderpartiet.no/file/download/5962/75516/file/programmet_vedtak.pdf.

1) Samstemthet

Arbeiderpartiet tar til orde for at norsk politikk skal være samstemt, "dvs. at Norge påser at norsk politikk på ulike områder er gjensidig forsterkende og samlet virker positivt inn på utviklingslandenes muligheter." (82) Dette er en forståelse av utviklingspolitisk samstemthet som Kirkens Nødhjelp deler. Partiet tar imidlertid ikke til orde for verken behovet for en uavhengig rapport på samstemthet eller for å opprette en egen avdeling i UD på temaet, som Kirkens Nødhjelp mener ville vært et viktig tiltak for økt samstemthet og hindre at bukken passer havresekken.

2) Våpeneksport

Norge er et av de landene som eksporterer mest våpen per innbygger. Kirkens Nødhjelp mener at det fordrer at man stiller sterke krav til norsk våpenindustri. Arbeiderpartiet tar til orde for strenge internasjonale regler på den internasjonale våpenhandelen (83). Dette tolker Kirkens Nødhjelp som en støtte til en sterk våpenhandelsavtale. Imidlertid unnlater programmet å si noe om både merking av ammunisjon, krav om sluttbrukererklæring ved alle våpensalg, stans av salg til udemokratiske regimer eller at man skal drive et aktivt statlig eierskap av norske våpenprodusenter. De nasjonale tiltakene på regulering av våpeneksporten er dermed ikke til stede i dette programmet. Kirkens Nødhjelp mener at en sterk politikk på våpenhandel krever nasjonale tiltak utover de internasjonale kompromissene, samt tiltak på sider av våpenhandelen som ikke reguleres av Arms Trade Treaty (ATT) – som statlig eierskap av våpenprodusenter og norske bedrifter i utlandet. Nasjonale tiltak er spesielt viktig, siden Norge har en så stor våpenindustri. Dette savner vi i Arbeiderpartiets program.

3) Klima og energi

Arbeiderpartiets program slår fast at partiet vil jobbe for en bred klimaavtale i FN-systemet i tråd med mål om å nå togradersmålet (35). Programmet sier at partiet vil jobbe for finansiering av klimatiltak i fattige land (36), som er et positivt tiltak. Imidlertid sies det ingenting om rike lands historiske ansvar for klimagassutslippene. Arbeiderpartiet vil også legge til rette for fortsatt høy aktivitet og verdiskapning i petroleumssektoren, og åpne nye felt og utvinningen fra allerede produserende felt (34). Dette står i motsetning til løfter om å kutte 40 % i Norges klimagassutslipp (36) og pålegge oljesektoren kvoter (37). Dersom vi skal nå togradersmålet fordrer det at vi reduserer aktiviteten i petroleumssektoren som står for den største delen av norske klimagassutslipp, og at vi gjennomfører kuttene innenlands, ikke kjøper oss ut av kuttene med kvotehandling. Dermed er dette selvmotsigelsene og gjør at løftene om klimagassutslipp virker lite troverdige. Samlet har Arbeiderpartiet, slik Kirkens Nødhjelp ser det, en svak klimapolitikk.

4) Handel og matsikkerhet

Arbeiderpartiet har et svakt program på handel og matsikkerhet. Fattige lands behov for økonomisk handlingsrom nevnes ikke. Behov for å legge om landbruksstøtten i rike land blir heller ikke nevnt. Kirkens Nødhjelp kan heller ikke se at Arbeiderpartiet anerkjenner

utviklingslands behov for tilgang på rike lands markeder: Partiet ønsker å opprettholde et sterkt importvern for landbruksprodukter, og slår fast at man ved en ny WTO-avtale vil "bruke alle de virkemidlene avtalen gir til å sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri" (39). Samtidig sier de at partiet at man vil styrke WTO i møte med økende proteksjonisme (79) og gi flere land toll- og kvotefri markedsadgang (82). Disse tiltakene står i motsetning til hverandre, og en slik type helgardering gjør at politikken totalt sett virker hul og lite troverdig. Kirkens Nødhjelp frykter at i en situasjon der disse interessene kommer opp mot hverandre, er det de nasjonale interessene som prioriteres.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Arbeiderpartiets program har jevnt over en god utlåns- og gjeldspolitikk, selv om det er litt lite detaljert på tiltak. Programmet slår fast at Norge skal fortsette å være en pådriver for gjeldssanering og at land i sør ikke skal tvinges til å privatisere velferdstiltak (82).

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

Arbeiderpartiet legger opp til en "business as usual"-forvaltning av SPU, og sier lite annet om forvaltningen enn at de ønsker en størst mulig avkastning innenfor moderat risiko (12). Det er skuffende at Arbeiderpartiet ikke legger opp til mer investeringer i utviklingsland i sitt program. Slike investeringer kan bidra til jobbskaping og utvikling i fattige land. Etikkrådet nevnes heller ikke i programmet. Dette mener Kirkens Nødhjelp er svakt.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Kirkens Nødhjelp er skuffet over at land for land-rapportering ikke nevnes i Arbeiderpartiets program. Imidlertid tar programmet til orde for skatt på finanstransaksjoner for å finansiere utviklingstiltak (82), og for at Norge skal være en pådriver i arbeidet for åpenhet internasjonalt, og jobbe for svartlisting og sanksjoner av land som legger til rette for ulovlig kapitalflukt (12). Dette mener Kirkens Nødhjelp er positivt.

8) Bedre bistand

Arbeiderpartiets program tar til orde for at bistanden skal være på minst 1 % av BNI (82). Programmet sier også at Norge skal jobbe for internasjonal fordeling, og at dette er like viktig som vekst. I tillegg ønsker Arbeiderpartiet å styrke rollen til det sivile samfunn. Kirkens Nødhjelp vurderer det derfor slik at Arbeiderpartiet jevnt over har en god bistandspolitikk.

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 3

Arbeiderpartiets program legger opp til en del gode utviklingspolitiske tiltak på bistand, internasjonal åpenhet og gjeldsslette, og viser god forståelse av samstemthet. Imidlertid frykter Kirkens Nødhjelp at retorikken om samstemthet ikke har gjenklang i den faktiske politikken, særlig ikke der nasjonale interesser kan stå i motsetning til utviklingsinteresser. Dette ser vi særlig i handelspolitikken, klima- og miljøpolitikken, forvaltningen av oljefondet og reguleringen av norsk våpeneksport der ulike deler av programmet står i motsetning til hverandre. Det er kanskje særlig skuffende at krav om land for land-rapportering for norske selskaper ikke nevnes. Ledende Arbeiderparti-politikere har nemlig tatt til orde for dette flere ganger, blant annet i Stoltenbergs 1. mai-tale. Det er synd at ord om solidaritet i festtaler ikke gjenspeiler seg i faktiske forpliktelser i partiprogrammet. Samlet gir Kirkens Nødhjelp derfor Arbeiderpartiets utviklingspolitikk terningkast 3.

SENERPARTIET

SENERPARTIET

Senterpartiets prinsipp- og handlingsprogram ble vedtatt på partiets landsmøte 7. april 2013. Programmet er på 61 sider og finnes her:

<http://www.senterpartiet.no/getfile.php/Bildegalleri/Fellesfiler/Senterpartiets%20prinsipp-%20og%20handlingsprogram%202013-2017.pdf>.

1) Samstemthet

Senterpartiet skriver ingenting om utviklingspolitisk samstemthet i sitt partiprogram. Kirkens Nødhjelp mener at bistand alene ikke kan bidra til utvikling. Gjennom blant annet internasjonalt samarbeid, handel, investeringer og næringsliv påvirker Norge utviklingen i fattige land. Derfor er det avgjørende at norsk politikk som påvirker utviklingen i fattige land er i tråd med – altså samstemt med – bistandspolitikken. Det er derfor kritikkverdig at Senterpartiet ikke nevner dette i sitt partiprogram.

2) Våpeneksport

Senterpartiet skriver lite om internasjonal våpenhandel. De vil ha et internasjonalt forbud mot atomvåpen, men skriver ikke noe om Norges våpeneksport. Dette er kritikkverdig. Hvert år dør over 740 000 mennesker av væpnet vold. Samtidig er Norge blant verdens største våpeneksportører i forhold til antall innbyggere. Vi har ikke kontroll med hvorvidt våre allierte selger norskproduserte våpen videre til land i krig eller undertrykkende regimer. Norge har derfor et særlig ansvar for å ha streng kontroll på våpenhandelen.

3) Klima og energi

Senterpartiet skriver i programmet at "hensynet til økosystemet må være overordnet økonomisk vekst" (6). Programmet slår også fast at man skal "oppfylle klimaforliket og togradersmålet" (7), og at de vil jobbe for en ny klimaavtale som skal inkludere alle land etter Kyoto-avtalen. Senterpartiet vil også at "de rike landene må bære hoveddelen av kostnadene" (30) for å redusere klimagassutslippene. Dette er viktige prinsipper som det er positivt at Senterpartiet er tydelige på. Imidlertid følges det i liten grad opp med konkrete forslag til praktisk politikk i programmet, og forpliktende kutt. Når det kommer til olje- og gassutvinning legger Senterpartiet stor vekt på at det ikke skal gå på bekostning av lokale næringslivsressurser, som fiskeri og lokale naturressurser (8). Senterpartiets politikk på dette området er mer preget av hensynet til lokale miljø- og næringsinteresser enn av konkrete tiltak for å få ned Norges klimautslipp. Mer konkrete tiltak for å få ned klimagassutslipp hadde styrket Senterpartiets klimapolitikk.

4) Handel og matsikkerhet

Senterpartiet legger stor vekt på betydningen av landbruket i fattige land for utvikling og for global matsikkerhet. Blant annet ønsker partiet at man vrir import av enkelte varer fra rike til fattige land (30) og at man øker investeringer i landbruket: "Investeringer i landbruket i utviklingsland er den beste måten å sikre verdens befolkning nok mat på i framtida" (29). Imidlertid er det ikke tvil om at Senterpartiet også setter interessene til norske bønder svært høyt, og at partiet ikke legger opp til en endring av landbruksstøtten i retning av en mindre produksjonsvridende støtte, slik Kirkens Nødhjelp ønsker.

Senterpartiet tar også til orde for et "nytt WTO-mandat basert på prinsippet om alle lands rett og plikt til egen matproduksjon" (30). Det er positivt at Senterpartiet anerkjenner fattige lands behov for å beskytte egne markeder og matproduksjon. Det er noe rike land gjorde da deres industri var ny og lite konkurransedyktig på det globale markedet. Imidlertid mener Kirkens Nødhjelp det er kritikkverdig at rike land, som har en helt annen mulighet til å subsidiere sin produksjon enn det fattige land har, skal ha den samme retten. Ved å likestille fattige og rike lands interesser her, underkjenner partiet at det kan oppstå konflikt mellom fattige lands ønske om å eksportere til rike lands markeder, og rike lands ønske om å beskytte seg mot import av slike varer. Dette er en reell motsetning i dagens handelssystem og handelsforhandlinger hvor Kirkens Nødhjelp mener at fattige lands interesser må ha forrang. Dette kan vi ikke se reflektert i Senterpartiets politikk, og Kirkens Nødhjelp frykter at det er de nasjonale interessene som vil ha forrang ved en slik konflikt.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Senterpartiet sier ingenting om utlån, gjeldspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner. På tross av flere internasjonale gjeldssletteinitiativer bruker utviklingsland fremdeles omfattende ressurser på å betjene gjeld. Vi vet også at rike land og internasjonale finansinstitusjoner ved flere anledninger har lånt ut gjeld vi i dag karakteriserer som illegitim. Det er derfor kritikkverdig at Senterpartiet ikke sier noe om dette.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

Senterpartiet tar ikke initiativ til at mer av oljefondet skal investeres i utviklingsland. Derimot ønsker partiet at fondet skal investere mer i eiendom internasjonalt, og følgelig mindre i aksjer og obligasjoner. Eiendomsinvesteringene skal i første omgang skje i stater med lav politisk risiko (12). Dette vil i de fleste sammenhenger ekskludere økte investeringer i utviklingsland.

Senterpartiet sier lite om den etiske forvaltningen av oljefondet, ut over at det er "viktig at fondets investeringer er etisk forsvarlig" (12). Behov for styrking av etikken nevnes ikke. Etter å ha sett en rekke eksempler på at SPU investerer i selskaper som bryter grunnleggende menneskerettigheter, mener Kirkens Nødhjelp at det er nødvendig at man styrker det etiske arbeidet i oljefondet. Det er derfor beklagelig at Senterpartiet ikke ser hvordan oljefondet spiller en viktig rolle for fattige lands utvikling og at de verken legger opp til at Norge skal investere mer i utviklingsland eller sikre bedre og mer etiske investeringer.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Senterpartiets program inneholder ikke politikk på internasjonal skatteunndragelse. Dette mener Kirkens Nødhjelp er kritikkverdig. I dag taper både rike og fattige land millioner av skattepenger til skatteparadis. Dette er penger som kunne ha blitt brukt på velferdsgoder som skole, sykehus og nødvendig infrastruktur. For å sikre utvikling er det derfor avgjørende at rike land som Norge jobber mot ulovlig kapitalflukt.

8) Bedre bistand

Kirkens Nødhjelp er skuffet over at Senterpartiet ikke tallfester bistandsmålet. Vi ville ønsket at partiet eksplisitt støttet prosentmålet – altså at bistanden skal være minst 1 % av BNI. Dersom man ikke forplikter seg til énprosentmålet blir bistand lett en kuttpost. Samtidig mener vi det er positivt at partiet tar til orde for utjevning både i og mellom land (28) og støtte til sivilsamfunn (29).

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 3-

Senterpartiet har dessverre en ganske mager politikk på utvikling og klima. Partiet sier ingenting om verken samstemthet, våpeneksport, ansvarlig utlånspolitikk og skatt. Partiet legger ikke opp til en økning i investeringene i utviklingsland, og sier lite om behovet for å styrke etikken i oljefondet. Det er positivt at partiet tar til orde for en ny klimaavtale og anerkjenner rike lands ekstraansvar i klimapolitikken. Det er også positivt at Senterpartiet anerkjenner at fattige land skal ha rett til å beskytte egne markeder. Imidlertid er politikken lite konkret mange sentrale punkter, og Kirkens Nødhjelp frykter at hensynet til nasjonale interesser vil veies vesentlig tyngre enn hensynet til klima og utvikling der det oppstår konflikt mellom disse, særlig på handel. Senterpartiet setter heller ikke noe konkret mål for bistanden, noe Kirkens Nødhjelp frykter kan føre til at man åpner for en reduksjon i denne. Helt generelt gis det også lite plass til utviklingspolitikk i partiprogrammet. På bakgrunn av dette får Senterpartiet en svak treer på den utviklingspolitiske terningen.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Kristelig folkepartis politiske program ble vedtatt på landsmøtet 25. – 28. april 2013. Programmet er på 119 sider og finnes her:

<http://www.KrF.no/ikbViewer/Content/74612/Politisk%20program%202013-2017%20Bokm%C3%A5l%20Pdf.pdf>.

1) Samstemthet

Samstemthet løftes tydelig fram i KrFs program, hvor de skriver at "alle deler av norsk politikk må bidra samstemt til å bekjempe fattigdom og til å oppfylle menneskerettighetene internasjonalt. Bistand kan gi effektive bidrag, men har liten betydning dersom politikken vi fører på andre områder virker i motsatt retning." (106) Videre sier programmet at KrF ønsker jevnlig offentlig gjennomgang av alle politikkområder som har betydning for utvikling, og slår eksplisitt fast at "der norske egeninteresser skulle stå i motstrid til dette målet, må disse interessene vike." (106) I tillegg ønsker KrF en enhet som koordinerer arbeid under de ulike departementenes som påvirker utviklingspolitikk. Samlet har KrF en politikk som i svær stor grad samsvarer med Krikens Nødhjelps synspunkter.

2) Våpeneksport

KrF tar til orde for å "innføre sporingsmekanismer på våpen og ammunisjon produsert i Norge og arbeide for felles standarder som sikrer slik merking internasjonalt" (113), "at det skal offentliggjøres hvilke land norske selskaper eksporterer våpen til" (113) og sier at de vil jobbe for en solid våpenhandelsavtale (ATT) (113). I tillegg vil KrF kreve sluttbrukererklæring også ved salg til NATO-land, at man ikke skal selge våpen til land som bryter menneskerettighetene og at strenge etiske retningslinjer skal gjelde for alle norskeide våpenprodusenter (112). Kirkens Nødhjelp forstår det siste punktet dit at det inkluderer norskeide produsenter også i land utenfor Norge. KrF ønsker også offentliggjøring av informasjon om all våpeneksport, både vedrørende mottakerland og type produkt eller delkomponent eksportert. Slik offentliggjøring skal også gjelde norske bedrifters datterselskaper i utlandet. Dette er en ny måte å tenke på rundt våpeneksportkontroll som Kirkens Nødhjelp stiller seg svært positive til. Samlet har KrF en god og detaljert politikk på våpeneksport som vil innebære at Norge stiller vesentlig strengere krav til kontroll av norsk våpeneksport enn det vi ser i dag. Dette er Kirkens Nødhjelp glad for. Vi mener imidlertid at KrF kunne vært enda tydeligere på at man ønsker et aktivt statlig eierskap av de våpenbedriftene som staten er eier i.

3) Klima og energi

KrF vil jobbe for en global klimaavtale som skal hindre global oppvarming på mer enn to grader. Samtidig anerkjenner KrF utviklingslands rett til mer utslipp i en overgangsfase, og sier at siden rike land har bidratt mest til utslippene, har rike land størst ansvar for å kutte. Kirkens Nødhjelp mener dette er viktig for å få til en effektiv og rettferdig klimaavtale. KrF vil også jobbe for at Norge skal kutte utslipp av klimagasser med 30 % innen 2020 og at to tredeler av dette skal skje nasjonalt (59 – 60). Dette er et steg i riktig retning, men Kirkens Nødhjelp hadde ønsket seg at man var mer ambisiøse og krevde 40 % kutt innen 2020. KrF slår fast at de vil at "tempoet i norsk olje- og gassutvinning reduseres" (64). Det styrker troverdigheten til ambisjonen om å kutte klimagassutslippene nasjonalt.

4) Handel og matsikkerhet

KrF sier at de vil "arbeide for en avtale i WTO som gir de fattigste landene tilgang til rike lands markeder, samtidig som at disse gis bedre mulighet til å beskytte sine markeder dersom de har behov for det" (108). Det er svært positivt at KrF anerkjenner både behovet for beskyttelse og behovet for markedsadgang. I tillegg er det bra at KrF eksplisitt sier at de ønsker en WTO-avtale som sikrer mer rettferdige handelsvilkår i tråd med anbefalinger fra FN og Verdens Matvareorganisasjon (FAO). KrF tar også til orde for tollfritak for flere fattige land (108), og understreker at støtteordninger til det norske landbruket ikke skal hindre handel med fattige land (74). Samlet har KrF en politikk på handel og matsikkerhet som samsvarer godt med Kirkens Nødhjelps standpunkter.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

KrF sier at de vil "fortsette det pågående arbeidet med gjeldsrevisjon av utviklingslands gjeld og jobbe for bedre ordninger for konflikthåndtering knyttet til lånefinansiering og retningslinjer for ansvarlig långivning og låneopptak." (108) De understreker også at internasjonale finansinstitusjoner, som IMF og Verdensbanken, ikke må "stille unødvendig strenge krav som hindrer utviklingsland i å investere i viktige områder som helse og utdanning" (108). KrF har dermed en politikk på dette feltet som i stor grad samsvarer med Kirkens Nødhjelps standpunkter.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

KrF ønsker seg et nytt fond innen oljefondet som skal ha som "formål å investere i bærekraftige bedrifter og prosjekter i fattige land og fremvoksende markeder," (102) og at dette fondet på sikt skal utgjøre 1 % av oljefondet. Formålet er i tråd med Kirkens Nødhjelps ståsted på dette. Samtidig mener Kirkens Nødhjelp at 1 % er et relativt lavt ambisjonsnivå for et slikt fond, og at man burde ta sikte på at slikt fond skal utgjøre en vesentlig større andel av SPU. Det er positivt at KrF sier at de ønsker at SPU skal drive aktivt eierskap, og at partiet understreker at det er viktig å praktisere stor grad av åpenhet i forvaltningen og at Etikkrådet skal få tilført flere ressurser (102).

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

KrF har en svært sterk politikk på dette temaet, og politikken samsvarer i stor grad med Kirkens Nødhjelps standpunkter. KrF ønsker å sikre "land for land"-rapportering for selskaper og vil jobbe for en internasjonal avtale på dette. Partiet mener også at Norge bør jobbe for skatt på finanstransaksjoner. I tillegg vil KrF "styrke og utvikle Skatt for utviklingsprogrammet" (108).

8) Bedre bistand

KrF mener at bistanden skal være på mer enn 1 % av BNI, og vil at Norge skal bidra til vekst og fremme bedre fordeling (110). Dette er i tråd med Kirkens Nødhjelps standpunkter på dette. I tillegg er det verdt å nevne at KrF drøfter forholdet mellom rapportering og effektiv bistand, og skriver at "urealistiske krav til rapportering kan føre til høye administrative kostnader og gjøre enkel dokumentasjon til et viktigere kriterium for prosjektvalg enn hensynet til langsiktig utvikling" (110). Dette impliserer at KrF har et reflektert og gjennomtenkt standpunkt til bistand og debatten rundt dette, noe som er svært positivt.

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 5+

KrF har et svært godt program på utviklings- og miljøpolitikk på samtlige felter som Kirkens Nødhjelp har vurdert. Vi vil imidlertid utfordre KrF på å ta orde for et aktivt statlig eierskap i våpenindustrien, og å komme med mer ambisiøse løfter om kutt av norske klimagasser og om hvor mye av oljefondet som kan investeres i utviklingsland. Men den største utfordringen går kanskje på prioriteringer: KrF har et av de lengste partiprogrammene vi har vurdert. Hvis KrF kommer i regjering, har de mye å leve opp til. Vil de da prioritere å levere bra utviklings- og klimapolitikk, eller vil de prioritere andre politiske områder? I delen om samstemthet sier KrF at de vil la egeninteressene vike der norske egeninteresser står i strid med mål om utvikling. Kirkens Nødhjelp oppfordrer Kristelig Folkeparti til å gjennomføre de gode tiltakene i praktisk politikk. En sterk femmer.

VENSTRE

Venstres stortingsvalgprogram ble vedtatt på landsmøtet 16. april 2013. Programmet er på 103 sider og finnes her:

<http://www.venstre.no/files/sentralt/sentralt/Stortingsvalgprogram2013-2017.pdf>

1) Samstemthet

Venstre sier at de vil "føre en samstemt utviklingspolitikk, der alle Norges aktiviteter bidrar til å nå de utviklingspolitiske målene." (101) En samstemt politikk skal i følge programmet innebære "at alle departementer i sterkere grad skal ta hensyn til norsk utviklingspolitikk på de områder der norsk politikk kan ha relevans for utviklingsland." (101) Det er særlig positivt at Venstre understreker at dette også gjelder i land der norsk næringsliv er sterkt til stede, men som er preget av svake menneskerettigheter eller svak fordeling. Det er også positivt at programmet spesifikt nevner investeringer, toll og klimasamarbeid, blant annet (101). Venstre sier imidlertid ingenting om hvordan samstemthet i utviklingspolitikken skal rapporteres eller hvor ansvaret for å følge dette opp bør ligge. Like fullt ser vi at Venstre fremmer en forståelse av samstemthet som i stor grad samsvarer med Kirkens Nødhjelps forståelse av begrepet.

2) Våpeneksport

Venstre sier i sitt program at de vil jobbe for et internasjonalt system for merking av våpen og ammunisjon, og at Norge skal kreve sluttbrukererklæring fra alle land vi eksporterer våpen til. Venstre vil bruke internasjonale avtaler til å "tette eksisterende hull vedrørende tredjelandseksport fra NATO-land slik at våpen ikke skal eksporteres videre uten norsk samtykke" (96). Venstre mener også at norske selskaper som produserer våpen i utlandet må følge norsk lov om våpeneksport, jobbe for en konvensjon om kontroll av håndvåpen og at Norge ikke skal selge til autoritære regimer. Venstre sier imidlertid lite om behovet for å drive aktivt statlig eierskap i våpenprodusenter der staten er eier. Like fullt: Samlet har Venstre en utviklingsvennlig og god politikk på våpeneksport.

3) Klima og energi

Venstre har en ambisiøs klimapolitikk, og med utgangspunkt i FNs anbefalinger mener partiet at Norge må ha som mål å kutte 40 prosent av klimagassutslippene innen 2020, sammenlignet med 1990-nivå (22). Partiet mener også at Norge skal være pådriver for en ny klimaavtale etter Kyoto, og mener at en slik avtale må stille strengere krav til utslippskutt til de rike enn til de fattige landene. Venstre mener og at Norge skal gi klimastøtte til fattige land (27). Samlet har Venstre en klima- og energipolitikk som samsvarer godt med det Kirkens Nødhjelp mener er en utviklingsvennlig klimapolitikk.

4) Handel og matsikkerhet

Venstre ønsker å bygge ned handelsbarrierer for fattige land (101), fjerne handelsvridende subsidier og arbeide aktivt for en ny WTO-avtale (44/101). Dette er positivt. Imidlertid nevner ikke Venstre utviklingslands behov for politisk handlingsrom. Markedsadgang er viktig, men det er avgjørende at man også jobber for at utviklingsland får politisk handlingsrom til å beskytte egne markeder og produksjon, særlig i en oppbyggingsfase. Dette er noe mange utviklingsland etterlyser, og som Venstre med fordel kunne inkludert i sin handelspolitikk for å gjøre denne mer utviklingsvennlig.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Venstre sier at de vil jobbe for "for en internasjonal gjeldsslettemekanisme for behandling av illegitim gjeld, og for et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning" (101). Dette er positivt. Imidlertid mener Kirkens Nødhjelp at det også er viktig at man jobber mot at lån fra IMF og Verdensbanken kommer med krav om privatisering, kutt i offentlige tjenester eller liberalisering. Her kunne gjerne Venstre vært tydeligere i sitt program. Det hadde også styrket programmets utviklingsprofil dersom Venstre hadde tatt til orde for en gjeldsrevisjon.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

Kirkens Nødhjelp ønsker at oljefondet skal investere mer i utviklingsland på en måte som kommer fattige mennesker til gode. Sett i lys av dette, har Venstre et godt program på forvaltningen av oljefondet. Partiet ønsker at fondet skal investere mer i fremvoksende markeder, og fjerne geografiske begrensninger på investeringer. Videre ønsker partiet at det "skal settes av kapital fra oljefondet til investeringer innenfor to prioriterte områder. Den ene delen skal ha et utviklingsmandat og investere i infrastruktur og selskaper som kan bidra til bærekraftig vekst i utviklingsland der det er gode avkastningsmuligheter og akseptabel risiko." (100) Dette samsvarer godt med Kirkens Nødhjelps politikk. I tillegg ønsker Venstre å "innføre åpenhetskrav i utstederlandet for investeringer i statsobligasjoner," noe som vil styrke innsynet i obligasjonsinvesteringene. Venstre understreker også at fondets investeringer ikke må gå på bekostning av menneskerettigheter, og ønsker styrking av Etikkrådet (100). Samlet har Venstre et godt utviklingspolitisk program for oljefondet.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Venstre vil jobbe for "internasjonale reguleringer for å hindre hemmelighold i skatteparadiser og fremme en mer rettfærdig beskatning av internasjonale selskaper," og for at "Norge bør fortsette å støtte kapasitetsbygging av skattemyndigheter i utviklingsland." (101). Dette er positivt ut fra Kirkens Nødhjelps standpunkter på dette. Imidlertid nevner ikke Venstre land for land-rapportering spesifikt, og Venstre nevner heller ikke skatt på finanstransaksjoner. Venstres politikk på internasjonal skattlegging kunne vært mer utviklingsvennlig dersom de hadde vært tydeligere på dette.

8) Bedre bistand

Venstre har et godt program på bistand, slik Kirkens Nødhjelp ser det. De ønsker å bruke minst 1 % av BNI på utviklingssamarbeid, og de nevner spesifikt at Norge bør støtte aktører i mellominntektsland som jobber for bedre fordeling her (101). I tillegg vil partiet at bistanden skal bidra til å styrke sivilsamfunn, og at budsjettstøtte skal gis med betingelser om åpenhet (102).

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 4+

Venstre har et program som er tidvis svært sterkt på utviklingspolitikk. Partiet er spesielt sterkt på klima, våpeneksport, oljefondet og bistand. Partiet kunne imidlertid vært tydeligere på konkrete tiltak innen internasjonal skattlegging. Det er også noe skuffende at partiet ikke nevner behovet for at utviklingsland skal ha politisk handlingsrom for å beskytte markedene sine, særlig i en oppbyggingsfase. Samlet får derfor Venstre en sterk firer.

HØYRE

Høyres stortingsvalgprogram ble vedtatt på landsmøtet 3. – 5. mai 2013. Programmet er på 100 sider og kan leses her: <http://publikasjoner.hoyre.no/hoyre/160/>

1) Samstemthet

Om samstemthet sier Høyre at de ønsker å "vri utviklingspolitikken bort fra tradisjonell bistand, i retning av større grad av samstemthet, gjennom å benytte handelspolitikk, landbrukspolitikk, kompetanseoverføring, hjelp til å forvalte naturressurser og direkte investeringer som utviklingspolitiske virkemidler." (96) Imidlertid sies det lite om hvordan dette skal følges opp i praksis, for eksempel gjennom ekstern rapportering. Behovet for utviklingspolitisk samstemthet reflekteres også i liten grad i øvrige deler av programmet.

2) Våpeneksport

Høyre er mot spredning av atomvåpen (95), men sier ellers lite om regulering av våpenhandel og norsk eksportkontroll. Dette er kritikkverdig, da ukontrollert spredning av våpen og ammunisjon er en enorm utviklingsutfordring i svært mange land (for ytterligere begrunnelse, se samme punkt under Senterpartiet).

3) Klima og energi

I et klima- og utviklingsperspektiv har Høyre et skuffende svakt program på klima og energi. Partiet mener at Norge skal være en pådriver for en ny internasjonal klimaavtale (57), men sier ingenting om togradersmålet, og heller ikke noe om de rike landenes særskilte historiske ansvar. Programmet har heller ingen forpliktende formuleringer om hvor store kutt man skal ha i klimagassutslippene i Norge. Derimot står det i programmet at det fortsatt er nødvendig med høy aktivitet i petroleumssektoren (48), noe som vil gjøre det svært vanskelig å redusere norske klimagassutslipp tilstrekkelig. Det står heller ingenting om rike lands historiske ansvar for å ta større kutt enn utviklingsland.

4) Handel og matsikkerhet

Slik Kirkens Nødhjelp ser det, er det positivt at Høyre ønsker å åpne for større markedstilgang (96) og bruke handel som en motor for utvikling. Når Høyre tar til orde for internasjonal frihandel, ser partiet imidlertid ut til å overse utviklingslands behov for å beskytte egne markeder, særlig i en sårbar oppbyggingsperiode. Samlet har Høyre en politikk på handel og matsikkerhet som tar til orde for frihandel for alle. Utviklingsland trenger derimot en handelspolitikk der det tas spesiell hensyn til deres behov for oppbygning av egen industri og matvareproduksjon. Frihandel på sin side legger opp til at samtlige land har de samme betingelsene, og at land konkurrerer likt. Dette blir en konkurranse som utviklingsland i mange tilfeller vil tape på, da de ikke har like sterke økonomier og velutviklet industri- og matvareproduksjon som rike land. Utviklingsland har derfor behov for beskyttelse i en oppbyggingsperiode, altså samme type beskyttelse som rike land brukte i sin egen oppbygningsfase.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Høyre skriver svært lite om gjeld og utlånspolitikk i sitt program. Det eneste som står, er at det skal stilles krav til god økonomisk politikk og politisk åpenhet ved gjeldslette. Dermed kan det se ut til at Høyre åpner for en form for kondisjonalitet som innebærer for eksempel krav til privatisering. Dette er politikk som IMF og Verdensbanken har praktisert, og som de

har fått mye kritikk for på grunn av negative konsekvenser på bakken for folk i utviklingsland. For eksempel har utviklingsland måttet kutte i helse- og utdanningsbudsjetter, noe som har ført til at de aller fattigste har mistet tilgang til vitale velferdsgoder. Høyre sier ingenting om verken illegitim gjeld eller behovet for en gjeldsrevisjon. Høyres program står dermed svært langt fra Kirkens Nødhjelps synspunkter på dette feltet.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet)

Høyre tar til orde for å øke investeringer i utviklingsland der det foregår en positiv demokratiseringsprosess (97). Kirkens Nødhjelp mener at mer investeringer i utviklingsland er positivt, men det er uklart hvordan kravet om en "positiv demokratiseringsprosess" vil slå ut i praksis. Høyre sier også lite om hvordan de økte investeringene skal skje. Kirkens Nødhjelp mener at Norge bør øke oljefondets investeringer i utviklingsland, da dette kan bidra til jobbskaping og fattigdomsbekjempelse. Høyre sier imidlertid ikke noe om at man ønsker å investere mer av oljefondet i fattige land.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Høyre sier ingenting om behovet for å stramme inn på internasjonal skatteunndragelse. Dette er særlig bekymringsfullt da implementeringen av "land for land"-rapportering vil skje i neste stortingsperiode, og Kirkens Nødhjelp jobber for at dette skal skje på en så god måte som mulig. Skatteunndragelse er et enormt problem for utviklingsland, og gjør at de taper milliarder hvert år – penger som kunne blitt brukt på grunnleggende velferdstjenester. Å sikre at utviklingsland ikke taper disse dyrebare kronene som kunne ha gått til skole, helse og veier, er noe av det viktigste vi kan gjøre for utvikling og fattigdomsbekjempelse i dag. Det er derfor kritikkverdige at det ikke står omtalt.

8) Bedre bistand

Høyre sier at de vil ha et høyt nivå på bistanden (96). Partiets program sier imidlertid ingenting om hvor høyt dette nivået vil være. Det er positivt at partiet vektlegger menneskerettigheter og demokratiske prinsipper i utviklingspolitikken (97), men det er lite konkrete tiltak som sier hvordan dette skal følges opp i praksis. Det er positivt at Høyre krever åpenhet om bistandspenger, og vil ha uavhengig evaluering av bistanden, men det er uklart hvilke kriterier som her vil ligge til grunn (96 – 97).

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 3-

Høyres program sier rett og slett ikke så mye om sentrale utviklingspolitiske temaer. Tiltakene er lite konkrete, og programmet er i liten grad preget av utviklingspolitisk samstemthet i andre politiske områder enn utviklingspolitikken. Sentrale temaer, som skatteflukt og våpeneksport, er utelatt fullstendig fra programmet. Det er positivt at Høyre tar til orde for økte investeringer, og at de åpner for større markedsadgang for utviklingsland. Likevel er det samlet sett lite her som tilsier at Høyre skal drive en aktiv og samstemt utviklingspolitikk. Derfor får Høyres utviklingspolitikk en svak treer på terningen.

BOKS: HØYRES UTVIKLINGSPOLITISKE DOKUMENT

Høyres stortingsgruppe har vedtatt et eget dokument for utviklingspolitikk. Dette er ikke en del av partiprogrammet, og dermed ikke blant de politiske tiltakene som Høyre har bundet seg til å jobbe for gjennom landsmøtets vedtak av program, men like fullt setter det partiet i en særstilling: Ingen andre partier har lansert et eget utviklingspolitisk dokument i forkant av valget på denne måten. På bakgrunn av dette ønsker vi her å gi en kort, egen vurdering av politikken i dette programmet, og gi det en egen vurdering. Høyre får dermed to ulike vurderinger. Imidlertid understreker vi at det er partiprogrammet Høyre går til valg på, og at det dermed er mer politisk bindende enn det utviklingspolitiske dokumentet.

Link:

http://www.hoyre.no/filestore/Filer/Politikkdokumenter/Utenriks_og_forsvar/121025-Hyresutviklingspolitikk.pdf

Vurdering:

Det er i seg selv positivt at Høyre har valgt å bruke ressurser på et eget dokument om utviklingspolitikk. Det tyder på at dette er noe partiet ønsker å prioritere i kommende stortingsperiode. Dokumentet er på hele 27 sider, noe må sies å være ganske omfattende. Dokumentet tar også utgangspunkt i at samstemthet skal ligge til grunn, forklart som at all norsk politikk må trekke i samme utviklingspolitiske retning. Dette er bra. Høyre er også opptatt av at fattige land skal ha tilgang på rike lands markeder, noe som er positivt. Men de anerkjenner i liten grad fattige lands behov for å beskytte markedene sine.

I følge dokumentet ønsker Høyre mer investeringer i utviklingsland, noe som er positivt i et utviklingsperspektiv. Men dokumentet er like forpliktende på hvordan oljefondet skal investere mer i fattige land.

Når det gjelder bistand er det, fra Kirkens Nødhjelps ståsted, skuffende at Høyre ikke ønsker å beholde prosentmålet for bistanden. Høyre sier de heller vil ha handel enn bistand. Dette er ikke nødvendigvis motsetninger, men snarere politiske tiltak som kan utfylle hverandre. Det er imidlertid bra at Høyre understreker behovet for fordeling i land der fattigdom ikke skyldes at landet er likt, men heller store interne forskjeller.

Det er svært positivt at dokumentet sier at rike land har et spesielt ansvar for å få ned klimagassutslippene. Imidlertid sier dokumentet lite om konkrete forpliktelser på klima.

Viktige områder som skatt, gjeld og våpenindustri nevnes ikke. Dette er svært viktige politikkområder for utvikling, og det at det ikke er nevnt, tyder på at Høyres syn på utviklingspolitikk er nokså snevert.

I tillegg sier Høyre at selv om de ikke har som mål å kutte bistand dramatisk, skal den konsentreres med en anerkjennelse av bistand ikke fungerer. Det er også problematisk at bistand og samstemthet settes opp mot hverandre.

Et gjennomgående problem er at dokumentet, som partiprogrammet er lite forpliktende. Vi kunne ha ønsket oss tydeligere, mer konkrete og forpliktende mål.

Samlet vurdering: Terningkast 4-

FREMSKRITTSPARTIET

Fremskrittspartiets partiprogram ble vedtatt på landsmøtet 23. – 25. mai 2013. Programmet er todelt – det er ett prinsipp- og ett handlingsprogram. Da tiltakene i stor grad er å finne i handlingsprogrammet, tar vurderingen her utgangspunkt i dette. Handlingsprogrammet er på 86 sider og finnes her: <http://www.frp.no/nor/mener/Aktuelt/Prinsipp-og-handlingsprogram>

1) Samstemthet

Fremskrittspartiets program nevner ikke samstemthet i utviklingspolitikken. Samstemthet er avgjørende for å sikre at vi ikke gir med den ene hånden og tar med den andre. Vi savner dermed dette i Frps politikk.

2) Våpeneksport

Fremskrittspartiets program tar ikke for seg våpeneksport som et særlig område, og nevner heller ikke temaet i sitt handlingsprogram. Kirkens Nødhjelp mener at manglende våpenkontroll har alvorlige humanitære konsekvenser, og er skuffet over at dette ikke er en del av Frps program.

3) Klima og energi

Fremskrittspartiet skriver i sitt program at partiet "forholder seg til at forskning viser at menneskelig aktivitet påvirker klimaet, men understreker samtidig at det hersker stor usikkerhet om hvor mye dette utgjør i forhold til naturlige klimavariasjoner." (26). Med dette uttrykker Frp en usikkerhet om hvorvidt dagens klimaendringer er menneskeskapte. Dette står i strid med den dominerende delen av internasjonal forskning på feltet, som konkluderer med at det er en overveiende sannsynlig sammenheng mellom menneskelig aktivitet og klimaendringer. Partiet er også skeptisk til ukritisk bruk av "føre var-prinsippet" (26). I en situasjon der de som rammes hardest av klimaendringer og ekstremvær er de menneskene i verden som allerede har aller minst, er dette en uansvarlig holdning. Partiet vil også øke utvinningen i petroleumssektoren (23). Jevnt over har Frp en klimapolitikk som står i liten grad tar inn over seg utviklingspolitiske hensyn.

4) Handel og matsikkerhet

Fremskrittspartiet ønsker nulltoll for varer fra utviklingsland (9), noe som kan være positivt for markedsadgangen for produkter fra utviklingsland. Jevnt over ønsker Frp å jobbe for mer frihandel (7). Dette ignorerer behovet for å sikre utviklingsland rett til å beskytte egne markeder, særlig i en sårbar oppbyggingsfase. Dette er en vel så viktig del av en utviklingsfremmende internasjonal handel som markedsadgang, slik Kirkens Nødhjelp ser det. Dette perspektivet mangler i Frps handelspolitikk. I tillegg tar Frp til orde for å fremforhandle fler bilaterale handelsavtaler (9). Dette kan gå på bekostning av det multilaterale sporet, som Kirkens Nødhjelp mener vil kunne være bedre for å ivareta utviklingslands hensyn.

5) Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Fremskrittspartiet tar til orde for at man skal ettergi gjeld til utviklingsland, noe Kirkens Nødhjelps er enig i. Imidlertid mener Frp at det må stilles krav til ettergivelse av gjeld, blant annet til markedsøkonomi og demokrati (35). Krav om markedsøkonomisk liberalisering

minner om de feilslått strukturtilpasningsprogrammene til IMF og Verdensbanken, politikk vi ser har hatt svært negativ effekt på velferden i utviklingsland. Kirkens Nødhjelp er dermed uenig med Frp i denne politikken.

6) Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (oljefondet)

Fremskrittspartiet ønsker å opprette et eget investeringsfond for investeringer i utviklingsland (8). Dette er i tråd med Kirkens Nødhjelps politikk på feltet, og kan virke positivt for investeringer og arbeidsplasser i fattige land. Imidlertid sier partiet lite om etisk forvaltning av oljefondet, noe som er avgjørende for å hindre at oljefondet investerer i selskap som bryter menneskerettighetene eller skaper miljøødeleggelser.

7) Hemmelighold, skatt og utvikling

Fremskrittspartiet skriver ingenting om internasjonal kapitalflukt og skatteunndragelse i sitt partiprogram. Slik Kirkens Nødhjelp ser det, hindrer internasjonal skatteunndragelse og kapitalflukt at folk i utviklingsland får tilgang på grunnleggende velferdstjenester. For å ha en helhetlig politikk på utvikling, er det derfor nødvendig med politikk på dette feltet, noe Frp ikke har.

8) Bedre bistand

Fremskrittspartiet mener at bistanden ikke har gitt ønskede resultater, og ønsker å begrense bistanden (35). Dette er et politisk syn som står i skarp motsetning til det Kirkens Nødhjelp mener på feltet. Selv om bistand langt fra er tilstrekkelig for utvikling, er det en nødvendig komponent for å kunne fremme en rekke utviklingspolitiske tiltak, slik Kirkens Nødhjelp ser det.

SAMLET VURDERING: TERNINGKAST 2

Fremskrittspartiet skriver lite om utviklingspolitiske tema i sitt program. Kirkens Nødhjelp er særlig kritisk til Frps skepsis til menneskeskapte klimaendringer. Dette er en holdning som er uansvarlig i en tid hvor vi kan vente at mennesker i fattige land vil bli stadig mer rammet av naturkatastrofer og ekstremvær. Frp er positive til markedsadgang for utviklingsland, og det er bra, men partiet anerkjenner ikke utviklingslands behov for å beskytte seg. Full frihandel vil ikke være det beste for utviklingsland, slik Kirkens Nødhjelp ser det. Det er positivt at partiet vil slette gjeld, og at man ønsker et investeringsfond for utviklingsland, men gjeldsslettene har betingelser som kan skade velferden for fattige, og hensynet til etisk forvaltning av oljefondet er ikke ivaretatt. Samlet sett har Frp et svært svakt program sett med utviklingspolitiske briller, og partiet får terningkast 2.

Vedlegg 1:

INNSPILL FRA KIRKENS NØDHJELP TIL PARTIPROGRAM FOR PERIODEN 2013 - 2017

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

Innspill fra Kirkens Nødhjelp til partiprogram for perioden 2013 – 2017.

Kontaktperson: Wenche Fone (wenche.fone@nca.no), leder i utviklingspolitisk avdeling.

En samstemt bistands – og utviklingspolitikk

Bistandspolitikk er et av mange elementer i utviklingspolitikken, og bidrar til å redusere fattigdom, sosial og økonomisk ulikhet, og håndtere humanitære katastrofer. Dette er nødvendige, men ikke tilstrekkelige virkemidler for å skape en rettferdig verden og å motvirke fattigdom. Utviklingspolitikken har et bredere fokus, og omhandler all politikk som påvirker levevilkårene for mennesker i utviklingsland. Den berører dermed et bredt spekter av politiske områder som handel, investeringer, klima og miljø, helse, utdanning, sysselsetning, migrasjon og teknologioverføring. Samstemthet i utviklingspolitikken innebærer at et lands politiske virkemidler som påvirker utviklingsland skal støtte opp om hverandre og ikke undergrave utviklingslandenes behov. Samstemthet i norsk politikk handler i bunn og grunn om å motvirke at vi gir med den ene hånden og tar med den andre. Regjeringen skal ha ros for å ha innført en årlig rapport om samstemthet, men regjeringen har evaluert seg selv, og dette svekker rapportens troverdighet.

Derfor mener vi at:

- I tillegg til sin egen samstemt-rapport, må regjeringen i tillegg hente inn en årlig, uavhengig og forskningsbasert vurdering.
- Det bør opprettes en enhet i Utenriksdepartementet som gis i opprag å overvåke relevante politikkområder relatert til samstemthet. Arbeidet bør utføres i samarbeid med relevante forskningsmiljøer i Norge og utviklingsland.

Uansvarlig våpeneksport

Hvert år mister om lag 700.000 mennesker livet som følge av væpnet vold. De aller fleste bor i utviklingsland. Væpnet vold er et stort hinder for å nå tusenårsmålene for bekjempelse av fattigdom. Norske våpen kan ende opp i land med krig, borgerkrig, der krig truer eller hvor grunnleggende menneskerettigheter og internasjonal rett brytes. Norge må jobbe for å skjerpe kontrollen over norsk våpeneksport, og jobbe for å sikre kontroll internasjonalt.

Derfor mener vi at:

- All håndvåpenammunisjon må merkes med selger, førstekjøper og produksjonsparti, og offentliggjøre informasjon om merkingspraksis.

- Det statlige eierskapet i norsk våpenindustri må brukes aktivt slik at salg av våpen, ammunisjon og militært materiell fra norske selskapers datterselskaper og produksjonsfasiliteter i utlandet må foregå etter norske regler.
- Det må offentliggjøre hvilke land norske selskaper eksporterer til og hvilke type varer disse eksporterer fra produksjonsfasiliteter og datterselskaper i utlandet, på lik linje med rapporteringen om eksporten fra Norge i den årlige Eksportkontrollmeldingen til Stortinget.
- Sluttbrukererklæringer ved alt salg av våpen, ammunisjon og militært materiell må innføres.
- Det må ikke tillates salg av verken våpen, ammunisjon eller annet militært materiell til udemokratiske regimer og regimer som systematisk bryter grunnleggende menneskerettigheter.
- Det må arbeides for å videreutvikle den internasjonale våpenhandelsavtalen (Arms Trade Treaty)

Klima og energi

Menneskeskapte klimaendringer rammer utviklingsland og fattige mennesker hardest. Klimaforskningen viser at vi må redusere verdens samlede klimagassutslipp med mer enn 80 prosent i løpet av noen få tiår for å unngå de verste konsekvensene. Det er de rike landene med det største historiske ansvaret som må ta størstedelen av ansvaret med å redusere egne utslipp og finansiere klimatiltak i utviklingsland.

For å få til en løsning som virkelig monner må en ny internasjonal klimaavtale på plass. Samtidig kan vi ikke vente med å handle til denne er god nok. Norge som et av verdens rikeste land har mulighet til å gå foran. Både fordi det er viktig at vi tar vår del av ansvaret og for å dra de internasjonale klimaforhandlingene fremover. Vi må utvikle og ta i bruk ny teknologi og vise for verdenssamfunnet at det er mulig å leve gode liv uten høye klimagassutslipp.

Størsteparten av Norges utslippsforpliktelser bør gjennomføres i Norge. Uten et globalt tak på utslippene er det høyst usikkert om reduksjoner i utlandet erstatter kuttene vi har forpliktet oss til.

Samtidig som klimagassutslippene skal ned, er det verken riktig eller rettferdig å hindre de fattigste i å ta del i utviklingen de trenger. Derfor må klimakrisen og fattigdomsutfordringer løses samtidig. Når om lag en tredjedel av verdens befolkning mangler elektrisitet, kan vi ikke sette et tak på utviklingslandenes utslippsnivå der de er nå. Det er utslippene i den rike delen av verden som må gå drastisk ned. I tillegg må det iverksettes en storstilt satsning på nullutslippsløsninger og fornybare alternativer til fossil energi. Klimakrisen og energimangelen må løses parallelt.

Derfor mener vi at:

- Norge må kutte 40 prosent av sine klimagassutslipp innen 2020 i forhold til 1990-nivå. ¼ av dette må gjennomføres nasjonalt.
- Norge bør etablere et overordnet karbonbudsjett for norsk petroleumsproduksjon. Dette skal sikre at Norge ikke legger til rette for et framtidig produksjonsnivå der utslippene er høyere enn hva Norge kan tillate seg under gjeldende reduksjonsforpliktelser.
- Norge må bidra til å redusere fattige lands sårbarhet for svingninger i oljeprisen ved å gjøre landene mindre avhengig av oljeimport. Dette gjøres best gjennom en storstilt satsning på fornybare energikilder.
- Norske myndigheter må jobbe for at den internasjonale klimaavtalen som skal erstatte Kyoto-avtalen sikrer at verdens utslipp av klimagasser reduseres tilstrekkelig til å hindre en økning i

global gjennomsnittstemperatur på mer enn to grader. Dette innebærer et mål om 40 prosent reduksjon i de globale utslippene fra 1990-nivå innen 2020, og 80 prosent innen 2050.

- En internasjonal klimaavtale må bygge på prinsippene om historisk ansvar og rettferdig byrdefordeling.
- Samtlige internasjonale finansinstitusjoner og utviklingsbanker som forvalter offentlige bistandspenger må umiddelbart fase ut all støtte til fossile kraftverk i mellominntektsland, og i lavinntektsland innen 2025.

Handel, matsikkerhet og bærekraft

Norge kan gjerne øke den totale summen som brukes til landbruksstøtte, bare vi legger om til støtteformer som ivaretar hensynene til bærekraft og utvikling. Det er nettopp klima og utvikling/fattigdom som er de to store problemene i denne sammenhengen. "Matmangel er ikke problemet" sier FN: "Sult eksisterer på grunn av fattigdom". Også når vi når befolkningstoppen rundt år 2050 kommer den største trusselen mot matsikkerhet å være "at sult og feilernæring kan vedvare eller til og med fortsette å øke, på tross av at det er nok mat på aggregert nivå".

Problemet er altså ikke global produksjonskapasitet, men lokal avlingssvikt, som det vil bli mer av når klimaendringene resulterer i stadig mer ekstremvær. Derfor er et system basert på størst mulig grad av selvforsyning svært risikabelt. I stedet trengs infrastruktur (sosial, økonomisk, fysisk) som muliggjør regulert og bærekraftig handel over landegrensene. Matproduksjon står for cirka 30 prosent av de globale klimautslippene. Langreist mat er ofte langt mer klimavennlig enn kortreist, fordi rike land bruker svært mye fossil energi i produksjonen. Det er et enormt potensial for å øke avlingene på eksisterende åkere i mange fattige land på bærekraftig vis.

70 prosent av verdens fattige er bønder, og de tjener nesten ikke penger. Derfor anbefaler FN og afrikanske ledere at fattige land får bedre tilgang til rike lands markeder, ikke gjennom frihandel, men gjennom en asymmetrisk handelspolitikk. Bærekraftig handel er altså en nøkkel til utvikling, matsikkerhet og klimakutt. I tillegg trengs bistandsvirkemidler til å styrke bondekooperativer og fagforeninger, sivilsamfunn og andre tiltak for å sikre en mer rettferdig tilgang til jord og andre naturressurser.

Derfor mener vi at:

- Fattige land må få politisk handlingsrom, slik at de får muligheten til å beskytte egne markeder og produksjon. Dette inkluderer også handlingsrom til å utforme en politikk for immaterielle rettigheter som ivaretar utviklingshensyn. Norge vil derfor ikke slutte seg til bi- eller multilaterale handels- eller investeringsavtaler som begrenser u-lands handlingsrom.
- Fattige land må få tilgang til rike lands markeder, om de ønsker. For at dette skal skje, sier FN at alle rike land må legge om, men ikke kutte ut, landbruksstøtten. Rike land må gå bort fra produksjonsdrivende støtte, som stimulerer til et energi-intensivt landbruk og overproduksjon. Når denne overproduksjonen dumpes på verdensmarkedet til en kunstig pris fører det til massiv arbeidsledighet i fattige land. I stedet kan rike land bruke subsidier som stimulerer til et langsommere og mer klimavennlig landbruk (såkalt dekoblede subsidier), forutsatt at subsidiert mat ikke eksporteres. Dette kan være støtte øremerket distriktsbosetting, kulturlandskap, biologisk mangfold, samt å ivareta beredskapsjord slik at den binder mest mulig klimagasser. Norge vil ta et internasjonalt initiativ for at alle rike land legger om.
- I tillegg må Norge innføre en mer finmasket tollpreferanseordning som reelt kan bidra til å øke importen fra fattige land, og ta flere land inn i ordningen.
- Fattige land står sterkere når de kan forhandle sammen mot rike land, i stedet for å forhandle én mot én. Derfor må Norge ta et internasjonalt initiativ for å få de multilaterale forhandlingene i gang. Dette innebærer at rike land må slakke på sine kortsiktige egeninteresser, for å få på plass en utviklingsvennlig avtale som på sikt kan være god for alle - enten innenfor WTO, eller hvis dette er umulig, innenfor et annet multilateralt rammeverk.

Uansvarlig utlånspolitikk og internasjonale finansinstitusjoner

Rike land og internasjonale finansinstitusjoner har ved mange anledninger lånt ut penger til autoritære og korrupte ledere i fattige land og til prosjekter med ingen eller negativ utviklingseffekt. Denne typen gjeld kan karakteriseres som illegitim gjeld. Til tross for flere internasjonale gjeldsletteinitiativer, bruker utviklingslandene omfattende ressurser på gjeldsbetjening. Uten et internasjonalt regelverk vil det være vanskelig å løse dagens gjeldskrise og hindre at det opparbeides ubetalbar og illegitim gjeld i fremtiden.

Gjennom Statens Pensjonsfond Utland (SPU) låner Norge ut betydelige midler til andre land ved kjøp av statsobligasjoner og statsrelaterte obligasjoner. Mange lån er gitt til utviklingsland og land med korrupte og autoritære styresett.

De internasjonale finansinstitusjonene, herunder Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF), har stor innflytelse gjennom betingelsene de stiller overfor utviklingsland. Videre er institusjonenes vurdering av fattige lands økonomiske politikk ofte avgjørende for deres mulighet til å tiltrekke seg annen finansiering. Både Verdensbanken og IMF har vist liten evne til å demokratiseres og å redusere antall betingelser.

Derfor mener vi at:

- Norge må arbeide for internasjonale gjeldslette mekanismer for behandling av illegitim gjeld, og for et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig lånegivning.
- Norge må gjennomføre en norsk offentlig gjeldsrevisjon. En slik revisjon må innebære en full gjennomgang av utestående fordringer - også lån opprinnelig gitt gjennom GIEK og SPU. Revisjonen må ha en gjennomgang av retningslinjer for norske utlån. Myndighetene må slette eventuell illegitim gjeld.
- Norsk må arbeide i mot at lån og støtte fra IMF og Verdensbanken kobles til krav om privatisering, kutt i offentlige tjenester eller liberalisering.
- Norge må ha en kritisk gjennomgang av sin politikk overfor IMF som legger utviklingspolitiske målsettinger og tusenårsmålene til grunn. IMF's rolle i utviklingsland bør reduseres, og virksomheten bør konsentreres om institusjonens opprinnelige mandat.
- Sekretariatsfunksjonen for norsk IMF-politikk bør flyttes fra Norges Bank til Finansdepartementet, som har det politiske ansvaret. Det bør også legges opp til en sterkere samkjøring med Utenriksdepartementet. Verdensbankens finansieringsordninger for privat sektor (IFC) må underlegges krav til åpenhet og positive utviklingseffekter.
- Utlånsformen til SPU må ha tilstrekkelig med etisk styring, og bør omfattes av regler for ansvarlig utlån og samstemmes med utenriksdepartementets og resten av regjeringens gjeldspolitik.

Privat sektor som utviklingsaktør

Det er et økt fokus på privat sektors rolle og private investeringer i det internasjonale utviklingssamarbeidet. Trenden er synlig både i nasjonale utviklingsbudsjetter der midler kanaliseres til private selskaper og offentlige investeringsfond (som eksempelvis Norfund), og i de internasjonale utviklings – og finansinstitusjonene.

Investeringer og næringsutvikling som resulterer i økt sysselsetting og skatteinntekter har for de fleste land større betydning enn bistand. Det er imidlertid en rekke forhold som må tas i betraktning for å sikre at investeringer og utviklingen av privat sektor skal ha størst mulig effekt på utvikling og fattigdomsreduksjon. Fungerende institusjoner, regelverk, reguleringer og nasjonalt eierskap er viktig. Fordelingspolitikken i landet som mottar investeringer er også avgjørende for utviklingseffekten av investeringene.

Derfor mener vi at:

- Norge bør ta sikte på å avslutte Norfunds bruk av jurisdiksjoner med en høy grad av hemmelighet. Om Norfund i en overgangsfase skal benytte skatteparadis, må det kreves at de for hver enkelt investering via eller i slike jurisdiksjoner må grunngi hvorfor dette er nødvendig. Samtidig må de publisere all informasjon om disse investeringene i Norge (*land for land-rapportering*). Det bør utvikles etiske retningslinjer som regulerer Norfunds bruk av sekretessejurisdiksjoner.
- Det bør vurderes om Norfund bør styrkes slik at de blir bedre i stand til å gjennomføre investeringer som bidrar til å få på plass lovverk og finanssystemer i utviklingsland, og slik at flere investeringer går til mellomstore – og mindre bedrifter.
- Bruk av bistandsmidler for å fremme private investeringer forutsetter et forsterket fokus på utviklingseffekten av investeringene. Derfor må norske myndigheter utvikle en helhetlig strategi for denne typen utviklingsfinansiering.

Statens pensjonsfond utland som utviklingspolitisk virkemiddel

Den norske stat er en av verdens største finansielle aktører gjennom Statens pensjonsfond utland (SPU). Dette gir den norske stat både et stort ansvar og en stor mulighet til å sikre at investeringene bidrar i kampen mot fattigdom.

Derfor mener vi at:

- Norge bør bygge opp et nytt fond tilsvarende en viss andel av SPU for investeringer i lavinntektsland, med spesielt fokus på Afrika og de minst utviklede landene.
- Norge bør vise større åpenhet i myndighetenes arbeid med aktivt eierskap og mulig uttrekk knyttet til den norske stats investeringer. Dersom Norge velger å fortsette et aktivt eierskap etter at det er påvist etiske brudd, må det dokumenteres at disse bruddene vil bli rettet opp og at skadelidende vil bli kompensert. Selskap bør ikke tas opp igjen i investeringsuniverset uten at kompensasjon og opprydding av evt miljødelegasjoner har funnet sted.
- SPU bør stille eksplisitte krav til alle selskaper i porteføljen når det gjelder åpenhet om selskapsstruktur, skatteinnbetalinger og eierforhold, samt regnskapsrapportering på land-for-land-nivå.
- Norske myndigheter bør utvikle klare mekanismer som ivaretar menneskers og naturens interesser ved uakseptabel fremferd fra virksomheter i investeringsporteføljen. En helhetlig etikk innebærer et prinsipp om medansvar for at folk berørt av selskapers virksomhet tas på alvor gjennom en skikkelig behandling. Ved uttrekk må det etableres et system som sikrer interessene til de skadelidende juridisk gjennom at det stilles økonomiske ressurser til rådighet til slike rettsprosesser.
- Observasjonslisten til SPU er i dag nesten ikke brukt. Denne bør brukes mer aktivt i kombinasjon med tidsavgrensede krav om forbedring som et ledd i en prosess mot uttrekk. I kombinasjon med fri rettshjelp for rammede lokalsamfunn vil det være et kraftig insentiv for forbedring for aktuelle selskap.
- SPU bør i forkant av investeringer i nye selskap pålegges å sjekke om den aktuelle bedriften har forpliktet seg på å følge elementære menneske- og arbeidsrettigheter gjennom tilslutning til relevante standarder.
- SPU bør i forkant av investeringer i nye selskap pålegges å sjekke om det finnes anbefalinger mot å investere fra anerkjente analyseselskap. Der slike anbefalinger finnes skal det som hovedregel ikke investeres.
- Offentlige innkjøp og forvaltningen av oljefondet bør knyttes sammen. Hovedregelen bør være at verken stat, kommune eller fylke skal gjøre innkjøp fra selskap SPU ikke kan investere i.

Hemmelighet, skatt og utvikling

Ulovlig kapitalflukt er et enormt problem for utviklingsland. For perioden 2000-2008 var den ulovlige kapitalflukten fra utviklingsland beregnet til mellom 725 og 810 milliarder dollar i året. Tapt skatt for utviklingsland som følge av intern feilprising og feilfakturering er av Christian Aid anslått til 160 milliarder dollar.

Skatteunndragelse, kriminalitet og korrupsjon er følger av hemmeligholdet som tilbys av verdens rundt 60 skatteparadis. Samtidig er skatteinntekter avgjørende for enhver stat og danner grunnlaget for samfunnskontrakten mellom innbyggerne og de folkevalgte. I utvinningsindustrien er problemene spesielt store. Med høye inntekter følger store utfordringer. Å bekjempe korrupsjon, sikre statens inntekter og fordeling av disse er spesielt viktig i denne sektoren.

Globale skatter som skatt på flyreiser og skatt på finanstransaksjoner kan bli en svært viktig kilde til å finansiere globale fellesgoder – håndtering av klimaendringer og fattigdom. I en situasjon der tradisjonelle bistandsmidler er under press er det særlig viktig å få slike alternative virkemidler på plass.

Derfor mener vi at:

- Norge bør innføre full land-for-land rapportering for alle norske selskap enten som en del av et internasjonalt regelverk eller på egen hånd. En slik regnskapsrapportering vil gjøre det mulig å avsløre skatteunndragelse og begrense kapitalflukt.
- Norge bør arbeide aktivt for en flernasjonal avtale om automatisk utveksling av skatteinformasjon. FN er, med sin legitimitet, en naturlig aktør for dette arbeidet.
- Norge bør ta initiativ til en konvensjon for åpenhet i økonomiske spørsmål og mot strukturer som er egnet til å påføre tap og skader i andre jurisdiksjoner. En slik konvensjon er et godt verktøy til å samle støtte mot skadelig hemmelighold.
- Norge bør fortsette å støtte kapasitetsbygging av skattemyndigheter i utviklingsland.
- Norge bør støtte innføring av globale skatter herunder en skatt på finanstransaksjoner med sikte på å finansiere globale fellesgoder.

Næringslivets samfunnsansvar

Et fungerende marked og næringsliv er en av forutsetningene for utvikling. Næringslivet kan være en pådriver for økonomisk vekst, arbeid og inntekter. Næringslivsaktører har et ansvar for å respektere nasjonalt lovverk. I tillegg gir deres betydelige økonomiske og politiske innflytelse dem et ekstra ansvar i land med svake strukturer. Utviklingsland tappes for ressurser av internasjonale selskaper som opererer i landene. Måten næringslivet opererer på, og rammeverket det opererer i, påvirker i hvilken grad investeringer bygger opp under eller motvirker en bærekraftig og rettferdig utvikling. Svake lovverk og mangelfull implementering kan lett utnyttes av uansvarlige markedsaktører for å sikre størst mulig overskudd på bekostning av menneskerettigheter, miljø og nasjonale fellesinteresser.

Bedriftenes minimumsansvar er å sikre at nasjonal lovgivning i vertslandet faktisk blir overholdt i egen virksomhet så vel som i verdikjeden. Det fordrer vilje, kunnskap og systemer for kontroll og oppfølging. Der hvor nasjonalt lovverk er svakt, har bedriftene et selvstendig ansvar for å etterstrebe en forretningspraksis som i tråd med internasjonalt anerkjente standarder og prinsipper. For å sikre at bedriftene etterlever dette, er det nødvendig å få på plass et system som åpner for direkte sanksjoner overfor de som driver virksomheten i strid med internasjonalt anerkjente konvensjoner.

Derfor mener vi at:

- Norske selskaper må aktivt forplikte seg til å arbeide for at menneskerettighetene, inkludert ILOs kjernekonvensjoner, blir overholdt både i egen virksomhet og i leverandørkjeden. De må samtidig sikre etterlevelse av nasjonal lovgivning i hele verdikjeden.

- Norske myndigheter må, gjennom anerkjente mekanismer for god selskapsstyring, bruke sin eiermakt til å sikre at de aktuelle bedriftene på en tydelig og etterprøvbart måte er aktive pådrivere for at internasjonale konvensjoner, som menneskerettighetene, arbeiderrettighetene og miljøkonvensjonen, blir respektert i hele verdikjeden.
- Norge må innføre rapporteringsplikt på miljømessige, sosiale og etiske indikatorer for alle norske selskaper samt alle selskaper som er registrert på Oslo Børs. Norge må også arbeide for innføring av en tilsvarende standard på internasjonalt nivå.
- Norge må innføre pliktig rapportering på land-for-landnivå for alle norske selskaper, inkludert selskaper med statlige eierandeler.
- Norske myndigheter må innføre etiske retningslinjer i offentlige innkjøp, og arbeide for at dette blir akseptert som en integrert del av vurderingskriteriene i offentlige anskaffelser innenfor EØS-området.
- Norge må etablere en ombudsordning som kan vurdere hvordan selskaper med tilknytning til Norge forholder seg til etablerte nasjonale og internasjonale standarder.
- Norge må jobbe for at det ikke skal være frivillig for selskaper å ta hensyn til menneskerettighetene, slik at politiske og juridiske løsninger på sikt erstatter dagens system. Regjeringen må igangsette en utredning som ser på minst to alternativer: 1) mulighetene for å håndheve norsk lov utenfor norsk territorium og 2) muligheten for å innføre en sosialklausul i WTO, uten at denne kan brukes proteksjonistisk av rike land. I denne sammenhengen må også Norge støtte fagforeninger i Sør i deres arbeid; hvis en sosialklausul skal komme på, plass bør initiativet komme fra Sør.

Global helse

Norge har over flere år hatt et sterkt fokus på de store globale sykdommene og ledet vei når det gjelder massevaksinasjoner, styrking av helsesystemer og fokusert innsats mot enkeltsykdommer. Det gir resultater. Det siste tiåret har den globale innsatsen mot hiv og aids hatt oppsiktsvekkende måloppnåelse. I Afrika sør for Sahara har antallet nye infeksjoner blitt redusert med 26% siden 1997 og cirka halvparten av alle som trenger antivirale legemidler i lav- og mellominntektsland, mottar nå dette. Dette viser at den innsatsen som har blitt nedlagt i form av store, ekstra øremerkende ressurser har vært effektiv. Nå er det imidlertid tydelige tegn på at de finansielle kranene skruser igjen – like før pandemiens tippekant er nådd. Det er nå viktigere enn noen gang å holde fokuset og forpliktelsene oppe, slik at vi kan høste fruktene av de senere års massive innsats.

Kriminalisering av hivsmitte og seksuell legning er fremdeles betydelige hindre for å øke den forebyggende innsatsen i bestemte målgrupper og må adresseres av både myndigheter og sivilsamfunnet verden over.

Arbeidet i forhold til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter må fortsatt styrkes. Dette er reelle hindringer for å kunne utføre mer effektivt forebyggende arbeid mot seksuelt overførbare sykdommer, uønskede svangerskap, utrygge aborter og mødredødelighet. Når mer enn 60 000 jenter og kvinner dør hvert år som følge av utrygge aborter og hundretusener fler skades for livet, er dette bevis på et rettighetsunderskudd som er knyttet til manglende rådgivnings- og helsetjenester for kvinner og jenter spesielt. I tillegg til konkrete tjenesteleveranser må det settes fokus på å påvirke nasjonale myndigheter til å endre sine nasjonale juridiske rammeverk og rettspraksis for å avkriminalisere nødvendige reproduktive helsetjenester slik som abort. Avkriminalisering av seksuell legning er et annet avgjørende grep for å få nøkkelgrupper i tale og i kontakt med grunnleggende helsetjenester.

Derfor mener vi at:

- Norge bør opprettholde en tung finansieringsforpliktelse overfor GAVI og Det Globale Fondet mot Aids, Tuberkulose og Malaria (GFATM), og bidragene bør fastsettes etter et "fair share prinsipp"

hvor Norge fastsetter sine bidrag målt ut fra BNP og de dokumenterte totale finansieringsbehovene. I særdeleshet er det viktig at GFATM nå prioriteres for å avverge at resultatene som er oppnådd de siste årene ikke kastes bort.

- Norge bør sikre at straffelovens §§ 155 (§§ 237/238 i ny straffelov) ikke blir til hinder for forebyggende arbeid gjennom å fungere som et hinder for åpenhet eller være diskriminerende for hiv-positive.
- Seksuelle og reproduktive rettigheter for kvinner og ungdom må prioriteres både i form av pengestøtte og politisk dialog i det multi- og bilaterale samarbeidet, i tillegg må et større engasjement i sivil samfunn rundt de krevende religiøse og kulturelle hindringene forsterkes.

Bedre bistand

En sentral betingelse for vellykket bistands – og utviklingspolitikk er at utviklingslandene oppnår eierskap til ressursene som er til rådighet, inkludert bistanden. God bistand bør tilpasses prioriteringene til folkevalgte organer i demokratiske land, og sikre at fattige statsborgere og folkevalgte får innsyn og medbestemmelse i hvordan bistand brukes i eget samfunn.

Bistand bør være rettighetsbasert – en rettighets tilnærming forteller oss hvem som har rettigheter de ikke får oppfylt, og hvem som sitter med ansvaret for å oppfylle disse rettighetene. Bistand fungerer best der den blir et fornuftig supplement til hjemlige ressurser; bidrar til institusjonsutvikling og nasjonal ressursmobilisering.

Derfor mener vi at:

- Bevilgningene til utviklingssamarbeidet bør holdes på godt over 1 % av BNI. Oppfyllelse av tusenårsmålene og finansiering av globale fellesgoder krever både mer og bedre bistand.
- Bistand til mellominntektsland bør ha som hensikt å styrke strukturer og organisasjoner som bidrar til fordeling av ressurser.
- Norske myndigheter må sikre at bistandsmidler kanalisert til privat sektor og utviklingsfinansinstitusjoner skal målrettes sektorer og aktiviteter som det ellers ikke vill ha blitt investert i uten bistandsmidler. De må ha en sannsynlig og målbar effekt for fattigdomsreduksjon.
- Bistand kanalisert gjennom det sivile samfunn bør holdes på et høyt nivå og ha som mål å styrke organisasjoner som fagforeninger og bondekooperativer i arbeidet for å fremme demokrati, fattigdomsreduksjon og rettferdig fordeling.
- Bistand skal levere resultater. Kravene til synlige resultater må imidlertid ikke føre til at viktig lærdom i utviklingssamarbeidet settes til side, og at fokuset kun blir på resultater som kan telles og lett synliggjøres. Det bør kontinuerlig utvikles redskap som kan gjøre alle bistandsaktører, statlige så vel som private og multilaterale aktører, bedre i stand til å levere bedre resultater.
- Budsjetstøtte må gis med betingelser knyttet til åpenhet og gjennomsiktighet og i mindre grad med betingelser knyttet til hvilken politikk landet skal føre. Budsjetstøtte bidrar til nasjonalt eierskap og er et godt virkemiddel for land som har god parlamentarisk kontroll og respekterer demokratiske prinsipper.
- Finansiering av globale fellesgoder bør ikke inkluderes i OECD-DACs kriterier for hva som kan registreres som offisiell bistand, og Norge må fortsette arbeidet mot en uthuling av forståelsen av bistand, som eksempelvis forsøkene på å inkludere ulike militære innsatser i bistandsdefinisjonen.

